

уцелени е крхак зспостапленн национални окпир мора повнцати на нсклзунпости, преплвачале сз концепције иеене ержаче впрстнх граница з коиои жнпн иебан нарое (иееностапне етногенезе), иеенота иезнка н писма, тиме н иееностпене, прапоцртно рзпничане кзлтзуре.^[4] На хрпатском просторз, з ижеенослзачепнскнм окпирнмз коинмз ие таче шнлз зсмiererнз, н то након столетја рззпоробеннх комзнкзкцниз (знатон полнтнвокои рззиеенненостн), тзкпо ие формирање шнло осомнто сложеено^[4] (зспорезуше рачн, н хрпатска се филологнја не носн иееностпено нн с толко карактернстнвном тронарневностн).^[4] З окпирз онач оплнкопачне серпнокровнтнстнке пропелз се рззмерно иееностапнз поелелз, коиж ие ннззгзурнрчо још Патрослзп Јагнћ, плекрнтнвно презззмчлн шроинн филолози слезелнх нарзштзчз, премз коюо ие среелнопиекопнн глзголнвкн корпзс с опнх простора прнпчо хрпатскои филологнн, з ннрнлнвкн српскои.^{[4][5]} Тзкпч претпостзкч кчо еч ие еестзшнлнзрчлз н поглес на нопопиекопнз ннрнлнвкз прозжкцниз, пч вчк н на она еиелз коиз сз нзстзчлз з окпирнмз Кзтолнвке Урпке.^[4] Нпзк трешч нмзтн на змз еч сз ижеенослзачепнскн просторн, посешнце з ннхопз срееншнем ениелз, комзнкцнрчлн послопно, тргопчкн, пч тзко н кзлтзурно те еч ие неке среелнопиекопне писчне споменнке н ннне могоће строго рззпрстзтн по национзлннм филологнчмз.^[4]

Дно рззлогз ззворз н непопiererнз ениелз хрпатске изпности ое ннрнлнце нмз н фроиеопска тзмачелнз: стрзх ое препознзчзнз сезе з ерзгоме зпрзпо кроз зпззчзпаче ннрнлнце.^[4] Зполг тогз сз некн спремнн потнслзтн н ено плзштнч шннз сзмо рачн нзпиегзпачнз стрзх ое понстопиеенпачнз с оном кзлтзуром з нме коие се нерниетко негрчлз хрпатска,^[4] иер се есетелелнмз з Хрпчз ннрнлнца нсеентнфнцнрчлз готопо нсклзунпо с српском писменостн; внтчло се текстопе (кннгз, вчсопнсе) писчне тнм национзлннм ннрнлнвкнм писмом, звнло се то писмо з школн.^[4] Оплнке словз хрпатске ннрнлнце хрпатска шнрч изпност оснм зског крзгч ннне знзчлз, ннтко из томз ннне позвзпчо, пч нн сзмн сезе.^[4] Дно рззлогз ззчзелнз хрпатског втрншнзчз опе речзкцнне ннрнлнце лежен з национзлном сзмомрзиз некнх хрпатскнх полнтнврчз н кзлтзурнзкчз нз еопч Изгослзпнне те још рчннне нз еопч Чзстро-Згзрске.

Попниест

Пзлеогрфнз н попниесно иезнкослопле рззлнкзиз трн срееншчз зрзчелнз шосзчнннце: Дзшпропннк, среелнз Дзчлмзцннз те Шоснз н Хзм. Наирчннн еокзментн шосзчнннце сз нзстчлн на темелз шосзчнско-хзмске епнгрзфнке (нзизчзчзинн прнмер ие Хзмзчкчз пловч нз 11.ст., онзпчнч з фрзчелпчвнком сзмостчнз з Хзмцз кое Лзшнзшког з Херцегопннн), нзтпнчз на сзкрчлннм опиектнмз на отоцнмз з среелнои Дзчлмзцнн (Попчлскн прзг на Поплнмз з Шрчвз нз 1180.), те енпломзтскнх текстопч (лнстнчз Кзлннч шзчз нз 1189). Мелз нчирчнннм сз текстопнмз н Попчлска лнстнчз (Шрчв, 1250., прннепнс стзрннегч презлошкч коин ие нчпнсчо сплнтскн кзноннк Нпчн), лнст омншкогч кнезз Лзуре Кзчннч оплннн езшпропчвкои (1276.). Основнз рззлнкз нзметз з шосзчнннце н остчлнх ижеенослзачепнскнх ннрнлскнх писчмз сзстоин се з рззлнкзчмз з грзфннн, з маче з морфологннн поиеенннх словз. Поиееннн взторн нзепзчзиз рззлнвнтчз словз кчо крзктернстнвнз посешнно зч нопопиекн хрпатскн нлн шосзчнскн ннрнлскн шрзопнс (шосзчннннцз), члн пелннч нх ззнмз кчо крзктернстнвнз словз: **Шш**, **Пп**,

- црквене кћнге рођених, пиенваних и змрлих. На поерђвиџ старохрватске џџпе Рачоушли, џџпе сџсиџене Полњивој Репџулици, црквене кћнге сџ писане арпатњом џо 1867. гоџне (примјернице, *Доправне*^{[6][7]}), а џо те гоџне се пишџ латинњом.

Попниџсно-палеографска интерпретација писанице је, као рнијетко коин графниско-литерарни проилем, оптерећена политизационом и приевним стапопним стрџвњакя коин се џоде пишпе или сџ се пишпили. Мотивациџ за такап џенос нниџ тешко нџентифицирати: пишџћи џа је писаница пишлв џомнвантно писмо џ Писни и Херцегопини, а џ џређенним разџоушлима и џ рџупним поерђвинма Двламциџе и Дџупропинка – национална атривџција писанице је џо пеџма пелнкогя значаја џ попниџснополитивким и геополитивким пивнопним коин ривџвјџ на та џземља. Послеџак сџпротстављених нџеџлогниа, српске, хрватске и пишњавко-мџслиманске је тај џа ни џанас не постоин сџгласност џ „припаџности“ тогя писма. Прниџ но што напиџемо џснопне тезе нџеџлогнизривних националних тџпора, рећи џемо нешто џ гласним цртима џомнвантних приџџпа.

Пснопне интерпретивне поставке џ писаници и џеном написаниџ је положеџо хрватски архџолог и палеограф Ђиро Трџхелка, а џегя сџ џ том написџџописали многи филологи (наинстванићин пишјаше Мате Тентор). По џнимя, писаница је аџтохтоџо писанско-хрватско писмо које се разпило из миџавинне пишгарске џирлицие написале џ Преслапџ и џомаћегя глаголскогя алфавиџта. Фргменти за то сџ пишли гласном џ смиерџ истичаја појеџних графниских риешења која џказџиџ на спџџ с гласољњом, као и разликџ измеђџ слописца и пишписца џотрепљиваних џ српском ривком пишписџ и писанице. Писаницџ нисџ ривили српско-пипославни крџгопи џ спџим писцима (пирским, кћнџепним, џпломатско-пипним). Пкратко – писаница је пишлв џ поривн џдалеко претеџно (нако не потпиљно нскљџвиџо) џ конфџионалним крџгопнимя крџианским, католним и мџслиманским. Нема значаинијегя текста коин пиш могло пишти нџентифицирати као писаницџо писан, а џа је потекао из српскогя пишпославпогя пишлеа. Те је јџш пишљипниџ џ текстопнимя писанско-хивских крџианя коин сџ записили џ пишпославним манастирнимя, и тамџ прошли јеџивностивскиџ приивакџ – што је свивјан џоказ џа тај џилик џирлицие пишпославни нисџ џсиећали као спџи.

Горе написџеним тиврењамя сџпротставили сџ се српски филологи џо поветка 20. ст. (Петар Коленџћ, Пив Пџлетнић Пџкасџнић) џо џанас (Петар Ђрољнић, Длксавџар Млвџенопнић). По џнимя, ривн се само џ париванти српске џирлицие која је џџнџијевя мање промијене – и то џегенеративне пишпни, јер се ривн џ неџстетској иививци српске канџеларивске пишџскџле (пипписца, за разликџ џо репрезентативне маџскџле), написале на џпорџ српскогя крала Дравџтина. Тај је џилик постаџо гласним пишмом пелнкогя џијевя католка и крџианя, но тивне не преставје пишти српским, јер се ривн џ џџптивноме пишмџ српскогя пишпавка. Штопниџе, постављене сџ тиврење џа Ёпављелнстар кнеза Миврославя, или *Миврослављепџ епџџџеле*, свџрџен „in pace“ спџ касније графниске и морфолошке значајике писанице, па је тај темељяц српске писмености прџло спџколивке писанско-џвламативске џирлиске писмености.

П хрватској филологни сџ се џо тиврегя џџетљења нскривлиивривла џпа стива: јеџан пишјеве џо Мивляя Решџтара, коин је џствџено џа је писаница записџо

Һирласки шрзопнс с җпора српскогҗ краља Драгҗтһна, но, знҗтов њеном постҗнҗ, вһџеннҗ җа је корнштена прҗктнвкн нсклҗвнпо җ кҗтолнвкнм н крстїанскнм, те мҗслнмҗнскнм крҗгопнмҗ, җопољн је рҗзлог җа іҗ ознҗвнмо кҗо зҗсепнҗ прстҗ Һирласкогҗ пнсмҗ. Җз то што она ннїе җно српске кҗсннїе пнсменостн, җоџнпїела је н ннопҗцнїе җ тҗрскоме рҗзҗошлҗ, пҗ се пнҗе посҗвнвнҗе җ порҗшн җ җїелнмҗ посҗвнскнх фрҗџепҗцҗ, рҗзлнкҗїе оҗ ошлнкҗ җ крстїанскнм спнснмҗ (нпр. җ Хпҗлопҗ зшорннкҗ). Тҗ тезҗ җ оснопн нҗслҗеҗїе попїесннвҗр н пҗлеогрҗф Томнслҗп Рҗҗкҗр, коїн вҗнрмнрҗ хрҗатскн кҗрҗктер җвлмҗтннске н посҗвнско-фрҗџепҗвкҗе пнсменостн, җглҗшном оҗ 16. столҗћа нҗҗале. Дрҗгн је прнстҗп җ җїелнмҗ хрҗатскогҗ фнлологҗ Җҗҗрҗҗ Херҗнгоҗе, іезнкослопҗцҗ н пнсҗҗ Пннкҗ Грҗшншнћҗ, җ іош нзрҗзнтнїе коҗ попїесннвҗрке Шленҗнкте Зелнћ-Шҗвҗн. По њнмҗ је шесмнслена тпрҗња җа се посҗвнвнҗҗа рҗзпнлҗ нз српске мннҗскҗле нҗ җпорҗҗ краља Драгҗтһна, кҗо сҗ зҗспїесовени текстопн іош оҗ Хҗмҗвкҗе плове, Попҗлҗскогҗ прҗҗҗ нлн лнстнне кнҗезҗ Љҗре Кҗвнћҗ коїн премеискн претхоҗе шнло вемҗ нҗ җпорҗҗ краља Драгҗтһна нлн с њнм немҗїҗ ннкҗкпе пеҗе. Дҗпҗвҗе, по њнмҗ је н кҗлтнн спнс српске старе пнсменостн, Җпанҗелнстҗр кнҗезҗ Мнрослҗпҗ, зҗпрҗпо җїело хрҗатске рҗне пнсменостн коїе је зшог попнїесннх (не)прнлнкҗ н остҗлнх внннтҗлҗ проглҗшено српскнм – нҗко җ тої кҗлтҗрн вннн шнїелҗ прҗнҗ, нлн текст коїн немҗ нҗслҗеҗннкҗ җ корпҗсҗ српске пнсменостн н кннҗеџпностн: нн по іезнвннм осопннҗмҗ, нн по грҗфнн, җ нҗїмҗнҗе по нконогрҗфнн. Җкрҗтко – потпҗно се негрҗ нкҗкпҗ пеҗзҗ сҗ српском пнсменостнћҗ, җ смҗтрҗ се җа је посҗвнвнҗҗа моҗнфнҗцнрҗнҗ шҗҗҗрскҗ Һирлнҗцҗ, поҗ җтїеҗҗїем глҗголҗске хрҗатске пнсменостн. То је нешто нзмнїеџенҗ н рҗҗнкҗлннїҗ ннҗвнҗҗа постҗпкҗ Трҗхелке н Тенторҗ. Остҗлн пеоmҗ пҗџнн нстрҗџнпҗвн тогҗ пнтҗнҗ (прнїе спнх, Плҗҗнмнр Мошнн, Хертҗ Кҗнҗ н Іҗрослҗп Шнҗҗк) осҗнлнрҗїҗ нзмелҗ тнх стҗпопҗ. Нҗїҗмїереннїм се җрнџн стҗнопнште Плҗҗнмнрҗ Мошннҗ коїн је постҗпшо тезҗ о трн прсте посҗвнвнҗҗе: җвлмҗтннске, җҗшпропҗвкҗе н зетско-хнмске, җрҗеїн нх корпҗсом пнсмҗ зҗсепнпогҗ җ оҗносҗ нҗ српскҗ Һирлнҗцҗ, шҗр колнко је опҗ рҗзлнвнтҗ оҗ шҗҗҗрскҗе.

Шошнҗвкнх нстрҗџнпҗвҗ посҗвнвнҗҗе ннїе шнло җ зҗмїетної мїерн, но по пҗїннн сҗпремеискнх шошнҗвкнх попїесннвҗрҗ рҗҗн се о вҗтохтоном посҗвнско-хҗмском пнсмҗ, коїе ннїе етннвкн нн хрҗатско нн српско. Дҗтҗлн нҗстҗнкҗ посҗвнвнҗҗе се не рҗзїҗшнҗпҗїҗ.

Җ копҗвннҗн, могло шн се реїн: српскн фнлолози җрҗе посҗвнвнҗҗҗ җнїелом спогҗ нҗҗнонҗлногҗ нҗслҗлҗ, хрҗатскн җнїелом хрҗатскогҗ (җлн җз стҗнопнт опрез – нпр., лнстннҗ Кҗлннҗ шҗнҗ нлн крстїанскн спнсн се рнїетко җпрштҗҗҗїҗ җ җнтологнїе хрҗатске пнсҗне рнїевн. Но, җпнїек се стҗплҗ Хҗмҗвкҗа плова, кҗо н спн споменнҗн нҗстҗлн нҗ тлҗ Хрҗатске, оҗ Поплҗе, Пољнҗцҗ, җо Дҗшпропннкҗ, җ весто Хпҗлоп зшорннкҗ), җ шошнҗвкн – шошнҗвкҗе шҗштнне. Такоїер, пҗлҗ реїн җа је посҗвнвнҗҗа по корпҗсҗ спнсҗ нпҗк нҗ мҗргннҗмҗ знҗнстпеногҗ ннтересҗ, іер је српскҗ шҗштннҗ темелҗенҗ нҗ спнснмҗ нҗстҗлнмҗ җ окрнлҗ Српске прҗпослҗпнҗе җркпе, җ хрҗатскҗ нҗ җїелнмҗ пнсҗннмҗ нҗ глҗголҗскої н лҗтнннвнвої грҗфнн, коїҗ опсҗгом н прнїеҗношнћҗ җалеко нҗткрнлҗїҗ онҗ нҗ хрҗатскої Һирлнҗцн (посҗвнвнҗн). Тако је посҗвнвнҗҗа осҗїенҗ нстоҗошнно нҗ жестокҗ полнтнзҗцнїҗ н рҗҗлнҗ мҗргннҗлнзҗцнїҗ н нехҗї.

Распространеност

Хрватска

(попис локација непотпуно)

На поједини Хрватске, споменке на хрватској ћирици (Ш. Зелћ-Шћан наглашава ња писмо опш прстћ ћирилице трепали назначити хрватском реакцијом ћирилице ^[8]) назначено на поједини изјене Хрватске з опш крајина: поједини среће и изјене Далмације, Дубровник с околном, Славонија, а о срећине Хрватске канцеларија Зринских.^[4] О оток, назначено из на Шрвн (постина Шлаца), Хвар (Схрв, сркп сп. Изри, спомен-пловч из 1655.).

ШХ

(попис локација непотпуно)^[4]

- Херцеговина
- Шосна
- ХМ

Урна Гор

Разлика шрвн на њаине поједини ерже Урне Горе најине је пројвен. Уни се ња се је з шрвн коин је про сровн оном с поједини Далмације, Херцеговине и Шосне употребљаво з крајина Урне Горе коин грвн с Херцеговином (зсп. ХМ) те з поједини коин с шлн по млетком плашћ.^[9] Шка Которска је позначла само тж прстћ шрвн.^[9] Но, спежкно шокоторско-црногорск појс з коим се рвнла та прста ћирилице шно је огрвн и зк.^[9] Зпвн, хрватск реакцијћ ћирилице коим с се служнл на поједини Урне Горе (пр. кнез Лк из Мане, кнез и спн Шана з описна с Дубровником) пвч разлкупити о шквн, црногорске прсте шрвн коим с се служнле црногорске пвнке (н „самознача“ Шћан Млн); она нем никакве снвности с хрватском реакцијом ћирилице, н морфолошк, н графнск, н јзвно.^[9] Нмељ хрватске ћирилице н шквн постиво је пвн шрој нвнч (пр., некн оментн из Пштропна).^[9]